

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนถือว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศเพราะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาคือความรู้ และปลูกฝังค่านิยม ทักษะ ทศนิยม ความเชื่อต่าง ๆ แก่เด็กนักเรียนและเยาวชน โดยครูมีภาระหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน หรือกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ โดยเน้นทางด้านพุทธิศึกษา เป็นการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทยคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ^๑

ในอดีตอันยาวนานของการศึกษาไทย มีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนกุลบุตรธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายแต่อาจไม่เป็นระบบของการศึกษาบังคับอย่างในปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยม โดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษาทำให้พุทธธรรมเองเริ่มเหินห่างจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม จากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรม และระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ประกอบกับตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยตลอด^๒

สภาวะสิ่งแวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย เช่น เด็กขาดคุณธรรม จริยธรรม ไม่มีความสุขกับการเรียนและประพฤติตนในทางที่ไม่ดี ทำให้

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๗๒.

เป็นปัญหาใหญ่ที่ครูหรือผู้ปกครองจะต้องให้ความสนใจและจริงจังกับการแก้ไขปัญห
 ประการสำคัญจะต้องมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต

แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการ มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของ
 พุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนา
 เยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้
 คุณสมบัติของการเป็นคนดีเก่งมีความสุขอย่างแท้จริง^๓ ตามความมุ่งหมายและหลักการของ
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป
 เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม
 มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งจะ
 เห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว มีความชัดเจนขึ้น
 โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาใน
 โรงเรียนอื่นในวงกว้างต่อไป

สถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนโดยการ
 จัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ
 สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่
 ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามความมุ่งหมายและหลักการ หมวดที่ ๑ มาตรา ๖ ของ
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ ใน
 มาตรา ๘ ได้กล่าวถึงการให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา^๔ จึงเป็นการเปิด
 โอกาส ให้สถาบันศาสนา วัดและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในการ
 ทำงานที่ร่วมมือกันของทุกฝ่ายทั้งบ้าน วัด/มัสยิด โรงเรียน โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ
 หลักการศึกษาไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีที่ดั่งงามและ

^๓ คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, กรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ ๙ ตามมติ
 คณะรัฐมนตรี, (๒๕๕๑), หน้า ๑๓๒.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ
 ที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

มีวินัยในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้วก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้^๕ นอกจากนี้การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ไม่เพียงแยกการเรียนรู้ออกจากชีวิต แต่ยังละเลยการพัฒนาด้านจิตใจกลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดทางสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียน สังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มีคุณธรรม^๖

ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงถือเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดีคนเก่งของสังคมและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข วิถีพุทธคือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ^๗ พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริงและฝึกฝนให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ในทุกระดับ ยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขช่วยให้สังคมมีความสุข

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงสนใจที่จะศึกษาและ การที่ได้มีโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเกิดขึ้นมานั้นถือเป็นโอกาสอันดีที่จะทำการศึกษาและพัฒนาเพื่อให้เกิดการดำเนินการเป็นวงกว้างและเพิ่มจำนวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการมากขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหาร และครูผู้สอน ทั้งในเรื่องความรู้ เจตคติที่ดี และความพร้อมที่จะดำเนินงานตามวิถีพุทธ และพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนรวมถึงการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนและชุมชน ซึ่งแนวทางการดำเนินงานควรอยู่บนพื้นฐานกรอบ

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^๖ รัชกุล ปฐมทศพร, ศิล สมาธิ ปัญญา ทางสู่ชีวิตดีงามในโรงเรียนวิถีพุทธ. (สานปฏิรูป ๗, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๒๓.

^๗ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๗๖.

ความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญาด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เพื่อนำผลที่ได้อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาและสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษานำหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดต่อไปนี้

- ๑.๓.๑ เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙
- ๑.๓.๒ เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ วรรณคดี ฎีกา รวมทั้งตำราเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน
ปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ประวัติและความเป็นมาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธมีที่มาอย่างไร
- ๑.๔.๒ สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ หลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาได้อย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่เน้นการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดูและฟังเป็น ในที่นี้ศึกษาเฉพาะโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาได้อย่างไร

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการบริหารทั้งในด้านการบริหารตนเองของผู้บริหาร การบริหารบุคคลและการบริหารงานในองค์กรและมีความสอดคล้องกับหลักการครองตน ครองคน และครองงาน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ สนใจศึกษา หลักสัปปริสธรรม ๗ ว่าด้วยการครองตน หลักสังคหวัตถุ ๔ ว่าด้วยการครองคน และหลักอิทธิบาท ๔ ว่าด้วยการครองงาน

หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา หมายถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับหลักการบริหารได้แก่ สัปปริสธรรม ๗ สังคหวัตถุ ๔ และ

อิทธิบาท ๔ และเป็นหลักพุทธธรรมอันเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเชิงปฏิบัติและส่งผลต่อการพัฒนางานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้รวบรวมงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า คือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา^๔

๑.๖.๒ กระทรวงศึกษาธิการ ในตำราหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔ ระบุว่าจากแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม ดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความ เป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *โรงเรียนวิถีพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒.

ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติ^๙

๑.๖.๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารตามแบบอย่างของพุทธศาสนาในหนังสือ “พุทธวิธีบริหาร” ไว้ว่า การศึกษาพุทธบริหารในที่นี้ได้ใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่(Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ประกอบด้วย P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีภาวะผู้นำ และ C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร โดยพุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือ ต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขายึดถือคิดว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์

^๙ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖.

ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^{๑๐}

๑.๖.๔ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคตเด็กจึงเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากรตามแนวคิด ๔ ประการ คือ ๑) เด็กเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียนซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนาถ้าปราศจากเด็กแล้วโรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรืออยู่ไม่ได้โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไรเด็กจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน ๒) เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมโรงเรียนต้องจำลองเวทีสังคมเพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวทางที่สังคมปรารถนาโรงเรียนที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็กเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต ๓) เด็กในฐานะทรัพยากรมีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรในรูปแบบอื่นตรงที่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิตและใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่น โรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้สามารถใช้ทรัพยากรอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๔) เด็กจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพโรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติและทักษะความชำนาญ^{๑๑}

๑.๖.๕ ทิศนา ขัมมณี และภาสิต ประมวลศิลป์ชัย ได้นำเสนอกรณีศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารในการปฏิรูปโรงเรียนในหนังสือ “ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน” ไว้เกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึกลยุทธ์ และข้อเรียนรู้ของผู้บริหารของโรงเรียนที่ได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้ง

^{๑๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา-จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓-๕.

^{๑๑} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก*, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

โรงเรียนตามกรอบแนวคิดและแนวทางของชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งโรงเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและโรงเรียนอีกจำนวนมากที่กำลังแสวงหา ยุทธศาสตร์และวิธีการในการพัฒนาหรือปฏิรูปการเรียนรู้อันเป็นหัวใจของการปฏิรูป การศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ โดยข้อความรู้และกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการปฏิบัติจริงใน หนังสือเล่มนี้ จะช่วยให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาเห็นแนวทางและเกิดกำลังใจในการพัฒนา ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ไปสู่เป้าหมาย เช่น การสร้างองค์ความรู้สู่ความรับผิดชอบของผู้บริหาร โรงเรียนวัดสระจรเข้ จังหวัดนครราชสีมา การรวมใจครูสู่ความสำเร็จในการทำวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนบ้านค้อท่อน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น^{๑๒}

๑.๖.๖ พระครูพิพิธสุตาทรรและคณะ ได้ศึกษาการประสิทธิภาพประสิทธิผล ของขยายผลการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวสวระพระพุทธานุชาของโรงเรียน วิถีพุทธจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหาร มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน แต่ต้องพัฒนา คุณลักษณะด้าน การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และการมีหลักพรหมวิหารธรรม ครูผู้สอนและรับผิดชอบโครงการ มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยามิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา แต่ต้อง พัฒนาคุณลักษณะด้านการมีวิถีชีวิต ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และความรู้ความเข้าใจในหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ด้านการจัด สภาพแวดล้อม มีการจัดประดิษฐ์ฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่าง เหมาะสม มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน สภาพ โรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ บริเวณโรงเรียนปราศจาก สิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิดสอดคล้องกับแนวทางโครงการทุกประการ ด้าน กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลัก ไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริม

^{๑๒} ทิศนา แหม่มณี และภาสิต ประมวลศิลป์ชัย, **ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการ ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : เมธีพิปส์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๙-๖๖.

การใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้จัดการเรียนรู้ รวมทั้งจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ เน้นการนิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยาการภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ และจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แต่ต้องพัฒนาใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครูนักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำด้านรูปแบบเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย เนื่องจากบทบาทที่มีอยู่ในสังคมของแต่ละภาคส่วนนั้นแตกต่างกัน เป็นความสัมพันธ์เชิงซ้อนตามแนวความคิดของเจอร์ไมโบเซแวง (Jeremy Boissevain) ในขณะที่ความสัมพันธ์เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนหรือการหาประโยชน์ระหว่างกันแต่มีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกัน^{๑๓}

๑.๖.๗ สุขชาติ อินแปลง ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านดัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้^{๑๔}

^{๑๓}พระครูพิพิธสุตาทร สมหวัง คันธรส และผศ.วรวิทย์ นิเทศศิลป์, การขยายผลการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวสภาระพระพุทธศาสนา, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๔๙).

^{๑๔}สุขชาติ อินแปลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ มีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารถิ่นที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผล และเผยแพร่ ๒) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักธรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระเน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการ กินอยู่ ดู ฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างสอนให้รู้อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (๓) ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๔) ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงานปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน (๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

๑.๖.๘ บำรุง แสณณรงค์^{๑๕} ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่า ๑) การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในเป็นด้านๆ คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ๒) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการ

^{๑๕} บำรุง แสณณรงค์, “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร” สารนิพนธ์ กศ.ม. การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน เป็นดังนี้ ๑) ครู ที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาในรายด้านคือด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกันส่วนในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม ๒) ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี ๓) ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

๑.๖.๙ พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารวิชาการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ พบว่า ๑) สภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ โดยภาพรวมและรายด้านแต่ละด้านมีการปฏิบัติทุกด้าน โดยปฏิบัติมากที่สุดในด้านการวางแผนวิชาการ และปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ในด้านการนิเทศการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า (๑) ด้านการวางแผนงานวิชาการ มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาจุดมุ่งหมายหลักสูตรสถานศึกษาของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ (๒) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่องการจัดเตรียมเครื่องมือและวัสดุ

อุปกรณ์ (๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุด ในเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวพุทธธรรม และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวพุทธธรรม (๔) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาจากสื่อการเรียนรู้ ปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ (๕) ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องติดตามผลการวัดผลและประเมินผลเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และปฏิบัติน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ในเรื่อง จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดประเมินผลเพื่ออ้างอิงตรวจสอบและพัฒนา (๖) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ และความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาไม่ได้กำหนดขึ้นเนื่องจาก มีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้านและทุกเรื่องในแต่ละด้าน^{๑๖}

๑.๖.๑๐ วิไล วิทย์ประเสริฐกุล ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร พบว่า (๑) ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษา การเตรียมบุคลากร และกำหนดเป้าหมาย โดยที่ มีปัญหาดังนี้ การที่รักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ และบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ (๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน คือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ (๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูตามระบบไตรสิกขา ปัญหา คือ การขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (๔) ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิด มีลักษณะความเป็น กัลยาณมิตร ยังมีปัญหา คือ ขาดการนิเทศดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง (๕) ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุง

^{๑๖} พระมหาณรินศักดิ์ สิงห์วงศ์, “การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙).

พัฒนาต่อเนื่องด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านนี้ไม่พบปัญหา ๖) ด้านการประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงานมีการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติการเผยแพร่หรือ รายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ^{๑๓}

๑.๖.๑๑ พระภิกษุสงฆ์ หนูมาก ได้วิจัย เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน(บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ได้พบผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่าง ตัวแปรข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กับข้อมูลระดับการปฏิบัติต่อกระบวนการ การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน(บวร) และปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ อายุประเภทกลุ่มตัวอย่าง และขนาดโรงเรียนต่างกัน มีระดับ การปฏิบัติต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน และมีปัญหาอุปสรรคในการ เข้าร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไม่ต่างกัน แต่กลุ่มตัวอย่างที่มี ระดับการศึกษา สถานภาพ ทางครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่เข้าร่วมต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อกระบวนการ การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน และมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธต่างกัน^{๑๔}

๑.๖.๑๒ เจษฎา สิงหระ ได้วิจัย เรื่อง แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดอ่างทองได้พบว่า อายุการทำงานแตกต่างกัน มีความรู้ในการดำเนินงานโรงเรียน วิถีพุทธในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ การพัฒนา บุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ และการก่อคุณสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชนไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และพบว่าอายุทำงานแตกต่างกัน มีความรู้ในด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนาแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วน

^{๑๓} วิไล วิทยประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^{๑๔} สาลี ท่าเหล็ก, “การศึกษการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วง ขั้นที่ ๑- ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๕๙).

ในเรื่องเจตคติและความพร้อม ในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ และการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๙}

๑.๖.๑๓ สมคิด โพธิ์จุมพล ได้วิจัย เรื่อง การบริหารจัดการในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑ พบว่า การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบ คือ ๑) ด้านปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีลห้า ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน การบริหารจัดการศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้าโดยรวมทั้ง บ้าน วัด โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์จัดทำหลักสูตร ปรับปรุงภูมิทัศน์และปรับปรุงกายภาพและสิ่งแวดล้อม๒) ด้านกระบวนการ สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการการสอนตามหลักไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทุกช่วงชั้น มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีที่หลากหลาย รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร๓) ด้านผลผลิต โรงเรียนเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองผือ ๑๔ ประการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนได้มีส่วนร่วม

๑.๖.๑๔ แสงทอง เรืองศิลป์ ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง) พบว่า แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้ ๑) ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียน

^{๑๙} เจษฎา สิงหา, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต, (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙).

และผู้ปกครองจัดอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสะอาดตาเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติและมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงานแล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป (๒) ด้านการจัดวิถีพุทธ สู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างด้วยการ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็นให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนให้กิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น (๓) ด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา (๔) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม การฝึกอบรมปฏิบัติ พัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน (๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนนั้นโรงเรียนได้ร่วมมือกันกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตร ที่ดีต่อกันจัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาการจัดการเรียนสอนโรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานด้วยคุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดการด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม กระบวน การเรียน การการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร การจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต พัฒนากาย ศีล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการ และโรงเรียนวิถีพุทธมีการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิปัญญา และการปฏิบัติธรรม รักษาศีล ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา^{๒๐}

นางเยาว์ อุทุมพร ได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓ พบว่า มีการบริหารจัดการประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ ๑) การเตรียมการซึ่งส่วนใหญ่มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ

^{๒๐} แสงทอง เรืองศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔).

ประชาสัมพันธ์ กำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจนในแผนของโรงเรียน ๒) การดำเนินการจัดสภาพ และองค์ประกอบ พบว่ามีการกำหนดหลักธรรมาภิบาลสอนแทรกในทุกองค์ประกอบของ หลักสูตร มีการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการจัดเตรียมกิจกรรมหลากหลาย ๓) การ ดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา พบว่ามีการบูรณาการระบบไตรสิกขาในกิจกรรมการ สอนและพัฒนาบุคลากร ๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิดพบว่าการสนับสนุนในลักษณะของ ความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานและรวบรวมข้อมูล ประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน ๕) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่ามีการปรับปรุง พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และ ๖) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่ามีการ ประเมินผลโดยเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ชัดเจน เชื่อถือได้ มีการเผยแพร่ ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และนำไปใช้ในการวางแผนอื่นต่อไป สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต ๓ พบว่า ปัจจัย ภายในที่ส่งเสริมในระดับมากคือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพทางกายภาพ ด้านโครงสร้าง องค์กร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านภาวะผู้นำ ในระดับ ปานกลางคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในระดับมากคือ ด้านการเมือง ในระดับปานกลางคือ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ สำหรับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพบว่า ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคระดับปานกลางคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในระดับ น้อยคือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพทางกายภาพ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านการจัดการเรียน การสอน ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านภาวะผู้นำปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการ ดำเนินงานในระดับปานกลางคือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง^{๒๑}

^{๒๑} นางเยาว์ อูทุมพร, ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถี พุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต ๓. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏ ธนบุรี, ๒๕๕๐.

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดและสามารถที่จะปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่ได้วิจัยไว้ให้เกิดความสมบูรณ์และสามารถที่จะเป็นตัวอย่างให้ผู้วิจัยรุ่นหลังและผู้สนใจได้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนี้

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

๑.๗.๒ ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ตำรา สื่ออินเทอร์เน็ต

๑.๗.๓ วิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติยภูมิ

๑.๗.๔ เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบประวัติและความเป็นมาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๘.๒ ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๘.๓ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาประทีป (ทอสี) อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา